

PROBLEMATIKA NELEGÁLNEHO ZAMESTNÁVANIA Z POHĽADU TRESTNÉHO ZÁKONA

THE ISSUE OF ILLEGAL EMPLOYMENT FROM THE PERSPECTIVE OF THE CRIMINAL CODE

Jaroslav Klátik¹ – Jozef Michalko²

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.svp.192-200>

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá problematikou nelegálneho zamestnávania v Slovenskej republike z pohľadu Trestného zákona, pričom sa zameriava na trestný čin neoprávneného zamestnávania ako výsledku transponovania Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/52/ES z 18. júna 2009 do slovenského právneho poriadku.

Kľúčové slová

migrácia, nelegálne zamestnávanie, nelegálna práca, neoprávnené zamestnávanie, trestný čin, Trestný zákon

Abstract

The contribution deals with the issue of illegal employment in the Slovak Republic from the perspective of the Criminal Code, focusing on the offense of illegal employment as a result of the transposition of Directive 2009/52/ES of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 into slovak law order.

Key words

migration, illegal employment, illegal work, unauthorized employment, crime, Criminal law

Úvod

Jednou z primárnych úloh trestného práva je ochrana spoločnosti a jednotlivcov pred páchaním pre spoločnosť najnebezpečnejších činov, ktoré Trestný zákon klasifikuje ako činy trestné. Protiprávne konanie, ktoré má charakter trestného činu je súčasťou života ľudskej

¹ Autor príspevku prof. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD. je akademicky činný na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Jeho publikačná činnosť v oblasti trestného práva je podporená skúsenosťami z praxe advokáta a obhajcu. E-mail: jaroslav.klatik@umb.sk.

² Spoluautor príspevku JUDr. Jozef Michalko pracuje ako vyšší súdny úradník na Okresnom súde Banská Bystrica a zároveň je študentom externej formy doktorandského štúdia na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

spoločnosti už od nepamäti a môžeme povedať, že sa vyskytuje v každom aspekte moderného ľudského spoločenstva, oblasť pracovnoprávných vzťahov nevynímajúc.

Úroveň ochrany pracovnoprávných vzťahov, pracovných podmienok zamestnancov a bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci priamo odzrkadľuje spoločenskú a ekonomickú vyspelosťou každého štátu. Problematika nelegálneho zamestnávania v Slovenskej republike z pohľadu Trestného zákona akcentuje výlučne vo vzťahu k nelegálnej pracovnej migrácii príslušníkov z tretích krajín, je preto namieste otázka, či je miera takejto ochrany dostatočná a najmä spravodlivá vo vzťahu k vlastným občanom.

1 Nelegálne zamestnávanie v podmienkach Slovenskej republiky

Problematiku nelegálneho zamestnávania v Slovenskej republike upravuje primárne zákon č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávani a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý pojem nelegálne zamestnávanie vymedzuje na účely správneho konania pozitívne, ale i negatívne.

Zákonodarca tento pojem vymedzuje pozitívne v § 2, pričom nelegálnym zamestnávaním sa rozumie zamestnávanie právnickou alebo fyzickou osobou, ktorá pri podnikaní využíva závislú prácu fyzickej osoby, s ktorou nemá založený pracovnoprávny vzťah alebo štátnozamestnanecký pomer, alebo ide o príslušníka tretej krajiny bez splnenia podmienok na jeho zamestnávanie alebo štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa na území Slovenskej republiky zdržiava bez príslušných povolení.³ K nelegálnemu zamestnávaniu dochádza aj v prípade, ak podnikateľ využíva závislú prácu fyzickej osoby, s ktorou má založený pracovnoprávny vzťah alebo štátnozamestnanecký pomer, pričom ale túto osobu neprihlásil do registra poisťencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia do siedmich dní od uplynutia lehoty stanovenej osobitným predpisom na prihlásenie do tohto registra, najneskôr však do začatia kontroly nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, ak kontrola začala do siedmich dní od uplynutia lehoty na prihlásenie do tohto registra.⁴

Naopak, negatívne vymedzenie nelegálneho zamestnávania je ustanovené v § 2a ods. 2 zákona č. 82/2005 Z. z.. O nelegálne zamestnávanie sa nejedná v prípade, kedy osoba

³ Pozri § 2 ods. 2 zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávani a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.

⁴ Pozri § 2 ods. 3 zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávani a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.

naplňajúca skutkovú podstatu správneho deliktu nelegálneho zamestnávania je fyzickou osobou, ktorá je podnikateľom, alebo je právnickou osobou, ktorá je spoločnosťou s ručením obmedzeným a ktorá má najviac jedného spoločníka, ktorý je fyzickou osobou pre ktorú vykonáva prácu osoba, ktorá je príbuzným v priamom rade, súrodenec alebo manžel tejto fyzickej osoby podnikateľa alebo spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným s najviac jedným spoločníkom a súčasne je dôchodkovo poistený, alebo je poberateľom dôchodku podľa osobitných predpisov alebo je žiakom alebo študentom do 26 rokov veku.⁵

2 Nelegálne zamestnávanie verzus neoprávnené zamestnávanie

Pojmy nelegálne zamestnávanie a neoprávnené zamestnávanie sa na prvý pohľad môžu laickej verejnosti javiť ako synonymické slovné spojenia, ktoré sa často nevedome zamieňajú, pravdou však zostáva, že sa jedná o dva autonómne pojmy trestného a správneho práva.

Trestné právo využíva pojem neoprávnené zamestnávanie za účelom vymedzenia trestného činu podľa § 251a Trestného zákona. Správne právo naproti tomu využíva administratívno-právny pojem nelegálne zamestnávanie, ktorý vymedzuje v § 2 zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov, a to v súvislosti so zákazom nelegálneho zamestnávania.

Je však potrebné povedať, že bez ohľadu na to, či sa jedná o neoprávnené zamestnávanie alebo nelegálne zamestnávanie, má takéto nezákonné konanie vždy výrazné negatívne následky pre celú spoločnosť, a preto by nemalo takéto konanie zostať bez primeranej pozornosti.

Určitým nedostatkom sa javí byť súčasné vymedzenie základnej skutkovej podstaty trestného činu neoprávneného zamestnávania a to tým, že sa dotýka výlučne zamestnávania štátnych príslušníkov z tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území Slovenskej republiky, pričom nelegálne zamestnávanie občanov Slovenskej republiky ostáva z hľadiska trestného práva beztrestné a Trestný zákon občanom Slovenskej republiky v tomto prípade neposkytuje žiadnu ochranu. Nelegálne zamestnávanie občanov Slovenskej republiky a štátnych príslušníkov štátov Európskej únie, Islandu, Nórska, Lichtenštajnska, Švajčiarska,⁶ môže byť na Slovensku v súčasnosti sankcionované výlučne len ako správny delikt.

⁵ Pozri § 2a ods. 2 zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.

⁶ Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/sk/praca-zamestnanost/vztah-zamestnanca-zamestnavateľa/nelegalna-praca-nelegalne-zamestnavanie/> [cit. 2021-05-10].

Skutková podstata trestného činu neoprávneného zamestnávania sa tak nezhoduje s vymedzením pojmu nelegálneho zamestnávania podľa § 2 zákone č. 82/2005 Z. z.⁷ Podľa § 251a Trestného zákona je totiž v rámci nelegálneho zamestnávania sankcionovaná len osoba, ktorá zamestnáva štátneho príslušníka z tretej krajiny, ktorý sa na území Slovenskej republiky zdržiava v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom.

3 Trestný čin neoprávneného zamestnávania

Trestný čin neoprávneného zamestnávania je upravený v piatej hlave druhej časti Trestného zákona, kde je v § 251a vymedzená jeho skutková podstata, pričom je dôležité poznamenať, že samotné zakotvenie tohto trestného činu v slovenskom právnom poriadku priamo vyplýva z implementovania záväzkov, ktoré vyplynuli zo Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/52/ES zo dňa 18.06.2009. Táto Smernica stanovila minimálne normy pre opatrenia a sankcie voči osobám, ktoré zamestnávajú štátnych príslušníkov z tretích krajín, ktorí sa na území členských štátov zdržujú nelegálne.⁸

Smernica v článku 9 prikazuje členským štátom zabezpečiť, aby porušenie zákazu zamestnávať štátnych príslušníkov z tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členského štátu, bolo vnesené do právneho poriadku ako úmyselný trestný čin. Smernica tiež v tomto článku špecifikuje porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania, pričom sa jedná napríklad o prípady, kedy sa páchatel' dopúšťa nelegálneho zamestnávania opakovane alebo k porušovaniu zákazu dochádza za osobitne vykorisťujúcich a nevýhodných pracovných podmienok, alebo aj v prípade, kedy dochádza k nelegálnemu zamestnávaniu maloletých.⁹

Podľa § 251a Trestného zákona sa prečinu neoprávneného zamestnávania¹⁰ dopustí osoba, ktorá využije závislú prácu fyzickej osoby, ktorá sa na území Slovenskej republiky nachádza nelegálne, teda v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi. Základná skutková podstata trestného činu neoprávneného zamestnávania upravená v odseku 1 § 251a Trestného zákona znie: „*Kto neoprávnene zamestná osobu, ktorá sa na území Slovenskej republiky zdržiava v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom, hoci bol za obdobný*

⁷ Dostupné na internete: [https://www.trend.sk/spravy/nelegalne-zamestnavanie-obcanov-sr-nebude-trestnym-cinom\[cit.2021.05.10\]](https://www.trend.sk/spravy/nelegalne-zamestnavanie-obcanov-sr-nebude-trestnym-cinom[cit.2021.05.10]).

⁸ ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestný zákon. Veľký komentár. Bratislava: EUKODÉX, 2018. s. 537.

⁹ Pozri článok 9 Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/52/ES zo dňa 18.06.2009, ktorou sa stanovujú minimálne normy pre sankcie a opatrenia voči zamestnávateľom štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členských štátov.

¹⁰ BURDA, E. a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011.

čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.¹¹ Objektom trestného činu neoprávneného zamestnávania je vo všeobecnosti záujem štátu na ochrane trhovej ekonomiky, čo vyplýva z jeho zaradenia do piatej hlavy Trestného zákona medzi trestné činy hospodárske, konkrétne trestné činy ohrozujúce trhovú ekonomiku. Môžeme povedať, že konkrétnym objektom je záujem na ochrane pracovného trhu pred neželaným zamestnávaním osôb tretích krajín v súvislosti s ich nelegálnou ekonomickou migráciou.¹² Objektívna stránka trestného činu neoprávneného zamestnávania spočíva v neoprávnenom zamestnávaní osoby, ktorá sa na území Slovenskej republiky zdržiava v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi.¹³

Pod pojmom všeobecne záväzné právne predpisy vo vzťahu k trestnému činu neoprávnenému zamestnávaniu v tomto prípade rozumieme najmä zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V kontexte neoprávneného zamestnávania pritom za osobu, ktorá sa na území Slovenskej republiky zdržiava nelegálne, rozumieme cudzinca – štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý nie je občanom členského štátu Európskej únie, Islandu, Nórska, Lichtenštajnska, Švajčiarska.¹⁴

O trestnosti takéhoto konania, kedy dochádza k zamestnávaniu osoby, ktorá sa na území Slovenskej republiky zdržiava v rozpore so zákonom ale môžeme hovoriť len v prípade, ak bol páchatel' za obdobný skutok už postihnutý, a to v období posledných 24 mesiacov. „*Súčasťou objektívnej stránky skutkovej podstaty je skutočnosť, že páchatel' bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý v administratívnom alebo inom konaní.*“¹⁵ Do pozornosti je ale potrebné dať, že pre trestnosť činu nie je nevyhnutné, aby bol páchatel' už za obdobný skutok potrestaný výlučne v rámci trestného konania. Na trestnosť činu neoprávneného zamestnávania stačí predchádzajúci postih za správny delikt nelegálneho zamestnávania v rámci správneho konania.¹⁶

¹¹ Pozri § 251a ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v platnom znení.

¹² BURDA, E. a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011.

¹³ PORADCA.: Trestný zákon po ostatnej novele s komentárom. Žilina: Poradca, 2018, číslo 13 – 14/218, roč. XXIII., s. 269.

¹⁴ PORADCA.: Trestný zákon po ostatnej novele s komentárom. Žilina: Poradca, 2018, číslo 13 – 14/218, roč. XXIII., s. 269.

¹⁵ BURDA, E. a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011.

¹⁶ PORADCA. Trestný zákon po ostatnej novele s komentárom. Žilina: Poradca, 2018, číslo 13 – 14/218, roč. XXIII., s. 269.

Subjekt trestného činu neoprávneného zamestnávania možno charakterizovať ako všeobecný, kedy sa tohto trestného činu môže dopustiť každý, kto neoprávnene zamestná štátneho príslušníka z tretej krajiny nachádzajúceho sa na území Slovenskej republiky v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi, pričom týmto subjektom môže byť nielen fyzická osoba, ale i právnická osoba v zmysle zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.¹⁷ Subjektívna stránka trestného činu neoprávneného zamestnávania vyžaduje zavinenie, úmyselné konanie páchatel'a¹⁸, nakoľko s poukazom na ustanovenie § 17 Trestného zákona¹⁹, ustanovenie § 251a Trestného zákona nezakladá zavinenie z nedbanlivosti.

„Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 bez ohľadu na predchádzajúci postih za obdobný čin a) na chránenej osobe, b) závažnejším spôsobom konania, c) za osobitne vykorisťujúcich pracovných podmienok vrátane pracovných podmienok vyplývajúcich z diskriminácie, keď existuje nápadný nepomer v porovnaní s pracovnými podmienkami oprávnene zamestnaných osôb, ktorý má vplyv na zdravie a bezpečnosť a je v rozpore s ľudskou dôstojnosťou, alebo d) na osobe, ktorá je obeťou obchodovania s ľuďmi.“²⁰

Ustanovenie § 251a ods. 2 TZ obsahuje ďalšiu základnú skutkovú podstatu²¹ podmienenú vyššou trestnou sadzbou a to v prípade, ak páchatel' spácha tento čin na chránenej osobe, alebo závažnejším spôsobom konania, alebo na osobe, ktorá je obeťou obchodovania ľuďmi.²² Napriek vyššej trestnej sadzbe nie je možné skutkovú podstatu v § 251a ods. 2 Trestného zákona považovať za kvalifikovanú skutkovú podstatu, nakoľko svojimi znakmi nie je totožná so základnou skutkovou podstatou obsiahnutou v § 251a ods. 1 Trestného zákona.

Zo znenia § 251a ods. 2 Trestného zákona možno vyvodiť, že na trestnosť skutku sa už podľa tejto základnej skutkovej podstaty nevyžaduje predchádzajúci postih páchatel'a skutku za obdobný skutok v minulosti,²³ na rozdiel od skutkovej podstaty v odseku 1 § 251a Trestného zákona.²⁴

¹⁷ Pozri § 3 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.

¹⁸ BURDA, E. a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011.

¹⁹ Pozri § 17 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

²⁰ Pozri § 251a ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v platnom znení.

²¹ BURDA, E. a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011.

²² Pozri § 251a ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v platnom znení.

²³ Pozri § 251a ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v platnom znení.

²⁴ BURDA, E. a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011.

Zvýšená trestná sadzba sa vzťahuje aj na páchatel'a, ktorý čin spácha za osobitne vykorisťujúcich pracovných podmienok, kedy je prítomný výrazný nepomer v porovnaní s pracovnými podmienkami oprávnene zamestnaných osôb a kedy môže mať tento nepomer vplyv i na zdravie a bezpečnosť zamestnanca, alebo je v rozpore s ľudskou dôstojnosťou.²⁵

4 Neprekročenie tieňa právnej úpravy nelegálneho zamestnávania pri implementovaní Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/52/ES z 18. júna 2009

Na prvý pohľad sa môže zdať, že implementovaním smernice a zaradením trestného činu neoprávneného zamestnávania podľa ustanovenia § 251a Trestného zákona si Slovenská republika splnila svoj záväzok a došlo tak k postihovaniu nelegálneho zamestnávania v rámci systému trestného práva.

Áno, smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/52/ES mala podľa nášho názoru významný vplyv na postihovanie nelegálnej pracovnej migrácie, ale neriešila problém nelegálneho zamestnávania na Slovensku.

Vyššie uvedené dôvodíme tým, že smernica sa venuje výlučne otázke nelegálneho zamestnávania vo svetle zamestnávania štátnych príslušníkov z tretích krajín, ktorí sa v európskom priestore zdržiavajú v rozpore s príslušnými právnymi predpismi. Smernica teda nereflektuje na všetky druhy nelegálneho zamestnávania, teda ani na jeden z našich nadnesene povedané národných športov, a to „zamestnávania na čierne“. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/52/ES z 18. júna 2009 určila len minimálne kritériá pre postihovanie nelegálnej pracovnej migrácie príslušníkov z tretích krajín, ktoré by mali platiť v celom spoločenstve.

Problémom alebo skôr osobitosťou Slovenska oproti ostatným členským štátom je vynaliezavosť, ktorou pristupujeme k plneniu zákonných povinností, pričom naša snaha nespočíva v čo najúčinnejšom dodržiavaní všeobecne záväzných právnych predpisov, ale v snahe, čo najúčinnejšie tento právny predpis alebo povinnosť obísť.

Práve preto Európsky parlament a Rada nemohli v Smernici 2009/52/ES reflektovať na tento náš národný fenomén v podobe zamestnávania osôb bez pracovnej zmluvy, respektíve obchádzanie zákona v súvislosti s vykonávaním práce formou niektorej z dohôd podľa

²⁵ Pozri § 251a ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v platnom znení.

Zákonníka práce. Je potrebné povedať, že to ani nebolo cieľom tejto Smernice, preto túto skutočnosť nemôžeme pričítať na vrub Európskej únie.

Je skôr otázne, prečo sa s týmto problémom nevysporiadal zákonodarca priamo pri implementovaní tejto Smernice a zaradení trestného činu neoprávneného zamestnávania do nášho právneho poriadku tak, aby tento postihoval všetky druhy nelegálneho zamestnávania, teda aj tie, ktoré sú u nás najpálčivejším problémom.

Výsledkom je už aj samotné pomenovanie trestného činu podľa ustanovenia § 251a Trestného zákona, a teda neoprávnené zamestnávanie. Nie nelegálne, ale neoprávnené, pretože nelegálne zamestnávanie by bolo každé zamestnávanie osôb v rozpore s právnymi predpismi, pričom neoprávnené zamestnávanie v zmysle trestného zákona predstavuje výlučne zamestnávanie štátnych príslušníkov z tretích krajín, ktorí sa u nás nachádzajú v rozpore s právnymi predpismi.

Je potom nelegálne zamestnávanie neoprávnené zamestnávanie? Odpoveď je veľmi zaujímavá - áno je, a aj nie je. Nie je preto, lebo Slovenská republika neprekročila tieň implementovania európskych smerníc a nevyužila príležitosť na jeho postihovanie vo forme, ktorá je u nás najčastejšie vyskytujúca sa, a áno nelegálne zamestnávanie je neoprávnené zamestnávanie, pretože trestný čin neoprávneného zamestnávania podľa § 251a Trestného zákona postihuje práve nelegálne zamestnávanie, ale len v jednej jeho forme, a to vo forme zamestnávania štátnych príslušníkov z tretích krajín, ktorí sa na Slovensku zdržiavajú v rozpore s právnymi predpismi.

Záver

Problematika nelegálneho zamestnávania z pohľadu Trestného zákona sa zameriava výlučne na zamestnávanie štátnych príslušníkov z tretích krajín, ktorí sa na území Slovenskej republiky nachádzajú v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi, a to prostredníctvom trestného činu neoprávneného zamestnávania podľa § 251a Trestného zákona. Ochrana pracovnoprávných vzťahov, trhovej ekonomiky, trhu práce a bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v súvislosti s nelegálnym zamestnávaním občanov Slovenskej republiky je tak výlučne na správnom práve. Je preto na mieste otázka, či si občania Slovenskej republiky nezaslúžia rovnakú mieru ochrany Trestným zákonom pred ich ohrozením negatívnymi

vplyvmi, ktoré nelegálne zamestnávanie so sebou prináša, aká je poskytovaná osobám, ktoré sa na našom území zdržiavajú v rozpore so zákonom.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BURDA, E a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, 1608 s. ISBN 978-80-7400-394-3.

ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestný zákon. Veľký komentár. Bratislava: EUROKÓDEX, 2018. 1008 s. ISBN 978-80-8155-076-8.

PORADCA: Trestný zákon po ostatnej novele s komentárom. Žilina: Poradca, 2018, číslo 13 – 14/218, roč. XXIII., 424 s. ISSN 1335-1583.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/52/ES zo dňa 18.06.2009, ktorou sa stanovujú minimálne normy pre sankcie a opatrenia voči zamestnávateľom štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členských štátov

Zákon č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v platnom znení

Zákon č. 91/2016 Z. z. trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení

www.employment.gov.sk

www.trend.sk

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Jaroslav Klátik – Jozef Michalko).